

การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธ
สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดเชียงใหม่
Developing a School Administration Model Based on Buddhist
Principles for Buddhist Schools in Chiang Mai Province

กรรณิการ์ โพธาสินธุ์ และนนงนัทธ์ พันธุ์พลกฤต
Gunnikar Pothasin and Nongnaphat Phanphonlakrit
มหาวิทยาลัยพายัพ, ประเทศไทย
Payap University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Gunikar.nid@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของการจัดการศึกษา ตามหลักวิถีพุทธในโรงเรียนวิถีพุทธจังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ 3) พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ และ 4) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประชากรประกอบด้วยผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 2,745 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 1,160 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.82) ด้านกิจกรรมวันพระ มีคะแนนสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.47) ส่วนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับต่ำที่สุด ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.71)
2. ความต้องการจำเป็นโดยรวมมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเท่ากับ 0.101 โดยความต้องการสูงที่สุดคือด้านกายภาพ ขณะที่ด้านพฤติกรรมของผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีค่าความต้องการต่ำที่สุด

3. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ด้านได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านพฤติกรรมผู้บริหารและครู ด้านกิจกรรมวันพระ และด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ พร้อมกลยุทธ์ 3 ด้าน คือ การบริหารจัดการตามหลักพุทธ การจัดการตามไตรสิกขา และการมีส่วนร่วมของชุมชน

4. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านกายภาพและด้านการเรียนการสอนเป็นด้านที่มีความเป็นไปได้สูงที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การบริหารสถานศึกษา; หลักวิถีพุทธ; โรงเรียนวิถีพุทธ

Abstract

The objectives of this research were to: (1) examine the current and expected conditions of educational management based on Buddhist principles in Buddhist schools in Chiang Mai Province; (2) investigate the essential needs of Buddhist schools in Chiang Mai; (3) develop a school administration model based on Buddhist principles for Buddhist schools; and (4) evaluate the appropriateness and feasibility of the proposed model. A mixed-methods approach was employed, integrating both quantitative and qualitative data collection. The population consisted of 2,745 administrators, teachers, and related stakeholders, from which 1,160 participants were purposively selected as the sample. The research instruments included questionnaires, interviews, and assessment forms. Data were analyzed using basic statistics percentage, mean, standard deviation, the Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$), and content analysis.

The findings revealed that:

1. The overall current and expected conditions were at a high level ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.82). The highest rating was found in Buddhist Holy Day activities ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.47), while community participation received the lowest rating ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.71).

2. The overall essential needs indicated a Priority Needs Index of 0.101, with the highest need in the physical aspect, whereas the behavioral aspect of administrators, teachers, and students showed the lowest need.

3. The developed school administration model based on Buddhist principles consisted of five components: physical aspect, instructional aspect, behavioral aspect of administrators and teachers, Buddhist Holy Day activities, and Buddhist-oriented promotion

activities. The model was supported by three strategic elements: Buddhist-based administration, management aligned with the Threefold Training (Trisikkhā), and community participation.

4. The evaluation results showed that the overall appropriateness and feasibility of the model were at a high level, with the physical aspect and instructional aspect demonstrating the highest feasibility.

Keywords: Model development; School administration; Buddhist principles; Buddhist schools

1. บทนำ

การจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันเป็นภารกิจสำคัญของชาติที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของประชาชนอย่างรอบด้าน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและความมั่นคงของประเทศไทยในระยะยาว สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษา การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการปลูกฝังคุณธรรม วินัย และจิตสาธารณะของผู้เรียน ควบคู่กับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาคนอย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย สติ ปัญญา และจิตใจ สถานศึกษาในฐานะหน่วยปฏิบัติของระบบการศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งต้องมีทั้งวิสัยทัศน์ ความรู้ ความสามารถเชิงวิชาชีพ และคุณธรรมในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564)

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นแนวคิดการจัดการศึกษาที่มุ่งบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าสู่กระบวนการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยใช้หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นฐานในการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญาของผู้เรียนให้สมดุลและสมบูรณ์ แนวคิดดังกล่าวเชื่อมโยงกับมรรคมืองค์แปด ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันในสังคม โรงเรียนวิถีพุทธจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการรู้ เข้าใจ และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม อันนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม

ในบริบทของจังหวัดเชียงใหม่ แนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธได้รับความสนใจและการตอบรับอย่างกว้างขวาง โดยมีโรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ระดับความเข้มแข็งในการดำเนินงานยังมีความแตกต่างกันระหว่างเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งในด้านความพร้อมของบุคลากร ระบบการบริหารจัดการ และการสนับสนุนจากชุมชน จากรายงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1-6 (2564) พบว่า โรงเรียนวิถีพุทธยังประสบปัญหาในการดำเนินงานหลายประการ เช่น การบริหารจัดการที่ขาดความต่อเนื่อง ความไม่ชัดเจนในการตีความตัวชี้วัด การดำเนิน

กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์มากกว่าการปฏิบัติจริง รวมถึงผลกระทบจากบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม ส่งผลให้การพัฒนาผู้เรียนตามหลักวิถีพุทธยังไม่บรรลุเป้าหมายอย่างเต็มที่

งานวิจัยที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธกับการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร (2565) เสนอองค์ประกอบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานโรงเรียน กิจกรรมโรงเรียน ไตรสิกขา บรรยากาศโรงเรียน และการปฏิบัติตนของผู้บริหาร ขณะที่ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ (2555) พบว่าการบริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ วัชรพล มะลิซ้อน (2560) ยังชี้ให้เห็นว่าการใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานในการบริหารและจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะมีการศึกษาที่เกี่ยวข้องจำนวนหนึ่ง แต่จากการทบทวนเอกสารและบริบทการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่ายังไม่ปรากฏรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธที่มีโครงสร้างชัดเจน สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และสามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการบูรณาการหลักไตรสิกขา กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการบริหารจัดการเชิงพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมีความมุ่งหมายในการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนให้สมดุลทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาตามหลักพุทธธรรม และสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพเป็นระบบ และยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) ตามแนวคิดของ Creswell (2013) โดยผสมผสานข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ครอบคลุมและลุ่มลึก การดำเนินการแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดเชียงใหม่

สำนักงานเขตพื้นที่	จำนวนประชากร		กลุ่มตัวอย่าง	
	จำนวน โรงเรียน	จำนวน ประชากร	จำนวน โรงเรียน	จำนวน ประชากร
1. สพป. เชียงใหม่ เขต 1	80	400	34	170
2. สพป. เชียงใหม่ เขต 2	70	350	30	150
3. สพป. เชียงใหม่ เขต 3	143	715	60	300
4. สพป. เชียงใหม่ เขต 4	86	430	36	180
5. สพป. เชียงใหม่ เขต 5	83	415	35	175
6. สพป. เชียงใหม่ เขต 6	56	280	24	120
7. สพม. เชียงใหม่	31	155	13	65
รวม	549	2,745	232	1,160

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งได้ดังนี้ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม แบบประมาณค่า 5 ระดับประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดเชียงใหม่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scales) การพัฒนาคุณภาพเครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม) ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (เช่น เพศ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์ ฯลฯ) และ 2) แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดเชียงใหม่ แบบสอบถามตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ และพิจารณาความเหมาะสมของถ้อยคำและโครงสร้างก่อนนำไปใช้จริง

ระยะที่ 2 การศึกษาความต้องการจำเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยเจาะจงโรงเรียนที่ได้รับรางวัล มีจำนวน 4 โรงเรียน ถือว่ามีผลการประเมินระดับมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 16 คน โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของแต่ละโรงเรียน คือ 1) ครูผู้สอนที่รับผิดชอบโครงการวิถีพุทธ 2) นักเรียนประธานนักเรียน 3) ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา 4) ตัวแทนชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมวิถีพุทธ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลใช้ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ การพัฒนาเครื่องมือ Focus Group

มีดังนี้ 1) กำหนดกรอบประเด็นคำถามตามผลการวิเคราะห์เบื้องต้นและวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 2) พัฒนาคำถามปลายเปิดที่เป็นกลาง สอดคล้องตามตรรกะการสนทนา จากประเด็นกว้างสู่ประเด็นลึก 3) เสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา/โรงเรียนวิถิพุทธเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา 4) คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยคำถามต้องมีค่า ≥ 0.50 ทั้งชุดมีค่า IOC เฉลี่ย 0.89

ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถิพุทธสำหรับโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยขั้นตอนนี้ เพื่อพัฒนา(ร่าง)รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถิพุทธสำหรับโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ จึงได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาทฤษฎีการบริหาร ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และอัตลักษณ์ 29 ประการ ได้องค์ประกอบเพิ่มเติมที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัย 3 กลุ่ม คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการดำเนินงานพัฒนาตามระบบไตรสิกขา และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และองค์ประกอบ 5 ด้าน 29 ประการ 3 กลุ่ม สู่การเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัย โดยใช้การสังเคราะห์ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นและข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 และ 2 มาพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถิพุทธสำหรับโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดเชียงใหม่

ระยะที่ 4 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถิพุทธสำหรับโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้ 1) ตรวจสอบรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถิพุทธสำหรับโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธที่ได้ร่างขึ้นจากการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3 มาใช้เป็นเอกสารหลักในการสัมมนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อหาวิธีการปฏิบัติที่ดี (Good Practice) โดยการพัฒนาและยืนยัน ปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการสัมมนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ 2) กลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้กำหนดผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมการสัมมนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 9 คน ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 3 นักวิชาการ จำนวน 5 คน 3) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถิพุทธสำหรับโรงเรียนวิถิพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ ระเบียบวาระการประชุมเชิงปฏิบัติการ และแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ

4. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถิพุทธสำหรับโรงเรียนวิถิพุทธ ในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4 ข้อ ดังนี้ ดังตารางแสดงข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยรวมของสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังของการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิฤตสำหรับโรงเรียนวิฤตในจังหวัดเชียงใหม่

การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิฤตสำหรับโรงเรียนวิฤตในจังหวัดเชียงใหม่	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่คาดหวัง		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านกายภาพ	4.24	0.43	มาก	4.82	0.27	มากที่สุด
2. ด้านการเรียนการสอน	4.22	0.53	มาก	4.78	0.34	มากที่สุด
3. ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน	4.52	0.50	มากที่สุด	4.82	0.30	มากที่สุด
4. ด้านกิจกรรมวันพระ	4.54	0.47	มากที่สุด	4.84	0.29	มากที่สุด
5. ด้านการส่งเสริมวิฤต	4.37	0.51	มาก	4.81	0.34	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การบริหารเชิงกระบวนการ	4.22	0.66	มาก	4.76	0.36	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การดำเนินงานพัฒนาตามระบบไตรสิกขา	4.37	0.53	มาก	4.80	0.32	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสร้างชุมชนการเรียนรู้	4.21	0.71	มาก	4.67	0.48	มากที่สุด
รวม	4.34	0.82	มาก	4.78	0.39	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบัน ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิฤตสำหรับโรงเรียนวิฤตในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมวันพระ มีค่ามากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.50) ด้านการส่งเสริมวิฤต กลยุทธ์การดำเนินงานพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.53) ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน กลยุทธ์การบริหารเชิงกระบวนการ และกลยุทธ์การสร้างชุมชนการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.71) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI modified) และลำดับความต้องการจำเป็น โดยรวมของการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิฤตสำหรับโรงเรียนวิฤตในจังหวัดเชียงใหม่

การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิฤตสำหรับโรงเรียนวิฤตในจังหวัดเชียงใหม่	PNI _{modified}	ลำดับ
1. ด้านกายภาพ	0.136	1
2. ด้านการเรียนการสอน	0.132	2

การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธ สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดเชียงใหม่	PNI _{modified}	ลำดับ
3. ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน	0.066	7
4. ด้านกิจกรรมวันพระ	0.066	7
5. ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ	0.100	5
กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การบริหารเชิงกระบวนการ	0.127	3
กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การดำเนินงานพัฒนาตามระบบไตรสิกขา	0.098	6
กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสร้างชุมชนการเรียนรู้	0.109	4
รวม	0.101	

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น โดยรวม ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวม มีค่าเท่ากับ 0.101 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านกายภาพ มีค่ามากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการเรียนการสอน กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การบริหารเชิงกระบวนการ กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสร้างชุมชนการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การดำเนินงานพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน และด้านกิจกรรมวันพระ ตามลำดับ

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการดำเนินงานตามหลักวิถีพุทธในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านกายภาพ ซึ่งมีการจัดพื้นที่เรียนรู้และสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมคุณธรรม เช่น การติดตั้งป้ายพุทธสุภาษิต การประดิษฐ์ฐานพระพุทธรูป และการจัดสถานที่ปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม ในด้านการเรียนการสอน มีการบูรณาการหลักธรรมเข้าสู่รายวิชาต่าง ๆ และส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาจิต เช่น การเจริญสติ จิตอาสา และการเรียนรู้แบบบูรณาการ นอกจากนี้ผู้บริหาร ครู และนักเรียน ยังได้รับการส่งเสริมให้ยึดหลักศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี พร้อมทั้งมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน ภายใต้แนวคิด “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ด้านการบริหารจัดการ โรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และแผนการดำเนินงานที่เน้นคุณธรรมอย่างชัดเจน แต่ยังพบข้อจำกัดในการประเมินผลที่ไม่ต่อเนื่อง โรงเรียนชั้นนำบางแห่งมีการประเมินที่เป็นระบบและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับการดำเนินงานตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โรงเรียนบางแห่งสามารถบูรณาการได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและสติปัญญา และในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำมีการดำเนินงานแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างมีระบบ รวมถึงการจัดโครงการคุณธรรมเพื่อเสริม

สร้างจิตสำนึกแก่ครูและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยรวมของการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถียุทธศาสตร์สำหรับโรงเรียนวิถียุทธศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่

การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถียุทธศาสตร์สำหรับโรงเรียนวิถียุทธศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านกายภาพ	4.67	0.67	มากที่สุด	4.89	0.31	มากที่สุด
2. ด้านการเรียนการสอน	4.33	0.82	มาก	4.56	0.69	มากที่สุด
3. ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน	4.89	0.31	มากที่สุด	4.22	0.79	มาก
4. ด้านกิจกรรมวันพระ	4.78	0.42	มากที่สุด	4.78	0.42	มากที่สุด
5. ด้านการส่งเสริมวิถียุทธศาสตร์	4.33	0.82	มาก	4.67	0.47	มากที่สุด
กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การบริหารเชิงกระบวนการ	4.67	0.47	มากที่สุด	4.22	0.79	มาก
กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การดำเนินงานพัฒนาตามระบบไตรสิกขา	4.22	0.79	มาก	4.21	0.67	มาก
กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสร้างชุมชนการเรียนรู้	4.78	0.42	มากที่สุด	4.67	0.47	มากที่สุด
รวม	4.24	0.76	มาก	4.22	0.75	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ความเหมาะสม ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถียุทธศาสตร์สำหรับโรงเรียนวิถียุทธศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน มีค่ามากที่สุด รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมวันพระ กลยุทธ์การสร้างชุมชนการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถียุทธศาสตร์สำหรับโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการบูรณาการหลักธรรมคำสอนเข้ากับการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการพัฒนาทั้งด้านกายภาพ จิตใจ คุณธรรม และปัญญาของผู้เรียน ควบคู่ไปกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนวิถียุทธศาสตร์ให้มั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิสุทธิพุทธสำหรับโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง ความต้องการจำเป็น พัฒนารูปแบบการบริหาร และประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของรูปแบบที่พัฒนา จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้เป็นรายประเด็น ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังของโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธในจังหวัดเชียงใหม่โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในภาพรวมและรายด้าน โดยเฉพาะ ด้านกิจกรรมวันพระ พบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง รองลงมาคือด้านพฤติกรรมผู้บริหาร ครู และนักเรียน ส่วนด้านที่มีค่าต่ำสุดคือด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยเห็นว่า การที่กิจกรรมวันพระมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนวิสุทธิพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ให้ความสำคัญกับพิธีกรรม-กิจกรรมทางศาสนา เป็นกลไกหลักในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน และใช้กิจกรรมวันพระเป็นโครงสร้างสำคัญในการจัดประสบการณ์ทางจิตวิญญาณที่เป็นรูปธรรม เช่น การทำบุญตักบาตร การสวดมนต์ ฟังธรรม และการนุ่งขาวห่มขาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ (2546) ที่กำหนดให้สถานศึกษาใช้หลักพุทธธรรมในการจัดสภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านในมิติศีล สมาธิ และปัญญาในขณะเดียวกัน การที่ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งในสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง สะท้อนช่องว่างในการเชื่อมโยงหลักบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) เข้ากับการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธอย่างเป็นระบบ แม้โรงเรียนจะสามารถจัดกิจกรรมทางศาสนาได้เข้มแข็งภายในสถานศึกษา แต่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน วัด และผู้ปกครองยังไม่เต็มศักยภาพ ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นนี้เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนารูปแบบการบริหารที่ควรเน้นการมีส่วนร่วม เป็นกลยุทธ์หลัก เพื่อให้โรงเรียนวิสุทธิพุทธไม่เพียงหน่วยจัดการศึกษาที่โดดเดี่ยว แต่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางพุทธธรรมของชุมชนโดยรอบ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับรัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร (2565) ที่พบว่า รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธพระราชทานประกอบด้วยองค์ประกอบด้านการบริหาร กิจกรรมโรงเรียน ไตรสิกขา บรรยากาศโรงเรียน และการปฏิบัติตนของผู้บริหาร ซึ่งล้วนเน้นบทบาทของผู้บริหารในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงพุทธอย่างเป็นระบบ แต่ยังไม่เปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้นในการพัฒนารูปแบบ

2. ความต้องการจำเป็นของโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จังหวัดเชียงใหม่ ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นโดยรวมเท่ากับ 0.101 แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนวิสุทธิพุทธยังไม่ค้นพบระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ในระดับที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะ ด้านกายภาพ ซึ่งมีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด รองลงมาคือด้านการเรียนการสอนและกลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการ ขณะที่ด้านพฤติกรรมผู้บริหาร ครู และนักเรียน รวมทั้งด้านกิจกรรมวันพระมีค่าความต้องการจำเป็นต่ำสุด ผู้วิจัยตีความว่า โรงเรียนวิสุทธิพุทธ

ในจังหวัดเชียงใหม่มีความเข้มแข็งในนิติพฤติกรรมและกิจกรรมเชิงคุณธรรมอยู่พอสมควร แต่ยังมีความต้องการอย่างมากในเรื่องฐานกายภาพและระบบสนับสนุน เช่น อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้สมัยใหม่ สื่อ-อุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่ (2565) ที่ชี้ให้เห็นความเหลื่อมล้ำระหว่างโรงเรียนในเขตเมืองและชนบทในด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษา กล่าวได้ว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารตามหลักวิถีพุทธจึงไม่ควรมองเพียงมิติของกิจกรรมทางศาสนาหรือการปลูกฝังคุณธรรมเท่านั้น แต่ต้องบูรณาการการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้สนับสนุนการเรียนรู้และการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมอย่างยั่งยืนด้วย

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธ รูปแบบการบริหารที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ด้าน และกลยุทธ์ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านการเรียนการสอน 3) ด้านพฤติกรรมผู้บริหารและครู 4) ด้านกิจกรรมวันพระ 5) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ พร้อมกลยุทธ์ 3 ด้าน คือ 1) กลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการ 2) กลยุทธ์ด้านการดำเนินงานตามระบบไตรสิกขา 3) กลยุทธ์ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดวางองค์ประกอบดังกล่าวสะท้อนมุมมองเชิงพุทธ ที่มองโรงเรียนวิถีพุทธในฐานะระบบชีวิต ที่ต้องพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งรูป (กายภาพ-สิ่งแวดล้อม) และนาม (จิตใจ-ปัญญา-พฤติกรรม) โดยมีไตรสิกขาเป็นแกนกลางของการออกแบบทั้งโครงสร้างและกระบวนการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวชิรพล มะลิซ้อน (2560) ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาจำเป็นต้องอาศัยทั้งกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีสติและสมาธิและบรรยากาศเชิงพุทธที่เอื้อต่อการเจริญปัญญาในชีวิตจริงการบูรณาการกลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการกับกลยุทธ์ด้านไตรสิกขาและกลยุทธ์ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ยังสะท้อนแนวโน้มสำคัญของการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 คือ การใช้ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)” และ “เครือข่าย บวร” เป็นกลไกสนับสนุนให้วิถีพุทธไม่ได้หยุดอยู่ในห้องเรียน แต่ขยายสู่ครอบครัวและชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงเห็นว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะเป็น “โมเดลการบริหารเชิงพุทธ-เชิงระบบ” ที่ให้น้ำหนักทั้งด้านโครงสร้าง (Structure) กระบวนการ (Process) และวัฒนธรรม (Culture) พร้อมกัน

4. ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ผลการประเมินพบว่า ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดเชียงใหม่โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมผู้บริหาร ครู และนักเรียน และด้านกิจกรรมวันพระได้รับการประเมินสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นพ้องว่าการพัฒนารูปแบบที่เน้นแบบอย่างเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและครู และกิจกรรมทางศาสนาที่เป็นระบบ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในด้านความเป็นไปได้ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านกายภาพ ได้รับการประเมินว่ามีความเป็นไปได้สูงที่สุด รองลงมาคือด้านกิจกรรมวันพระและด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ซึ่งสะท้อนว่าผู้เชี่ยวชาญ

มองว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีศักยภาพเพียงพอในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เกื้อหนุนต่อการจัดการศึกษาแบบวิถีพุทธ และสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมวันพระ-กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมได้อย่างต่อเนื่อง การที่รูปแบบได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับสูง สอดคล้องกับข้อค้นพบของ ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ (2555) ที่ระบุว่า การบริหารสถานศึกษาที่ชัดเจนและเป็นระบบมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับประสิทธิผลของโรงเรียน ผู้วิจัยจึงตีความว่า รูปแบบการบริหารตามหลักวิถีพุทธที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้ ไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงอุดมคติแต่เป็นกรอบปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทโรงเรียนวิถีพุทธของ จังหวัดเชียงใหม่ และมีศักยภาพในการยกระดับทั้งคุณภาพเชิงวิชาการและคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน ควบคู่กันไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับสถานศึกษา

1.1 สถานศึกษาควรรักษาและพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้มีความสะอาด ร่มรื่น และสงบ เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการฝึกจิตตามหลักวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุน การพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญาของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

1.2 โรงเรียนควรวางแผนและพัฒนากิจกรรมบูรณาการหลักวิถีพุทธในแผนการจัดการเรียนรู้ทุก กลุ่มสาระ โดยกำหนดตัวชี้วัดด้านคุณธรรม จริยธรรม สมาธิ และพฤติกรรมเชิงบวกของผู้เรียนอย่างชัดเจน และนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักไตรสิกขา

1.3 โรงเรียนควรใช้กระบวนการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-Assessment) ในเชิงพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ไม่จำกัดเฉพาะช่วงจัดทำรายงาน เพื่อให้สามารถสะท้อนสภาพการบริหาร จัดการตามหลักวิถีพุทธได้จริง และนำผลไปใช้กำหนดแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.4 ผู้บริหารและครูควรได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ เชิงลึกเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา และทักษะการบริหารด้วยหลักธรรม เพื่อนำไปสู่การเป็นแบบอย่างเชิง จริยธรรมและสามารถออกแบบระบบการบริหารการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักวิถีพุทธได้อย่างยั่งยืน

1.5 โรงเรียนควรส่งเสริมและขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างต่อ เนื่อง โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรม และการบ่มเพาะวิถีพุทธใน ชีวิตประจำวันของผู้เรียน เพื่อให้การพัฒนาครูและบุคลากรมีลักษณะเป็นระบบและต่อเนื่อง

1.6 โรงเรียนควรส่งเสริมการจัดโครงการงานคุณธรรมและกิจกรรมจิตอาสาที่เชื่อมโยงกับชุมชน วัด และครอบครัว เช่น โครงการงานคุณธรรมระดับห้องเรียน ระดับโรงเรียน หรือกิจกรรมจิตอาสาในชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และทำให้การพัฒนาผู้เรียนตามหลักวิถีพุทธมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายและกรอบมาตรฐานการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้สถานศึกษา นำไปออกแบบระบบการบริหารและการจัดการเรียนรู้ตามหลักวิถีพุทธอย่างมีทิศทางเดียวกัน

2.2 ควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านกายภาพ แหล่งเรียนรู้ สื่อ-นวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อให้โรงเรียนมีความพร้อมในการขับเคลื่อนรูปแบบการบริหารตามหลักวิถีพุทธได้จริง

2.3 ควรพัฒนาระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลที่มุ่งเน้นการพัฒนามากกว่าการตรวจสอบเชิงเอกสาร โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน การนำหลักไตรสิกขาไปใช้จริงในห้องเรียน และการเติบโตทางจิตวิญญาณของผู้เรียนและบุคลากร

2.4 ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธในระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันนวัตกรรมวิถีพุทธ รูปแบบกิจกรรม และแนวปฏิบัติที่ดี (Good Practice) ระหว่างโรงเรียน ทั้งในระดับผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน

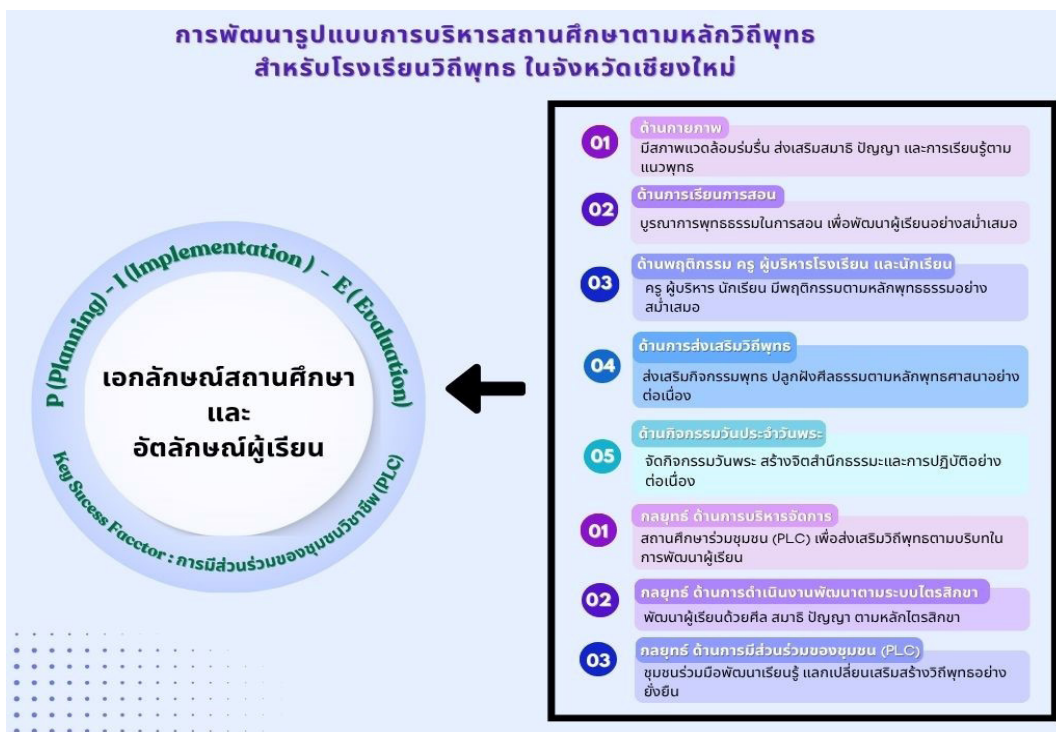
2.5 ควรพัฒนาระบบพี่เลี้ยงทางวิชาการสำหรับผู้บริหารและครูในโรงเรียนวิถีพุทธ โดยคัดเลือกโรงเรียนหรือบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารและการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มาเป็นผู้ให้คำปรึกษา นิเทศ และช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกและทักษะการประยุกต์ใช้หลักวิถีพุทธในการบริหารสถานศึกษา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้สำคัญเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดังนี้ 1) ด้านกายภาพ โรงเรียนวิถีพุทธมีจุดเด่นในการจัดสภาพแวดล้อมที่สะอาด ร่มรื่น และสงบ เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจและการจัดกิจกรรมตามหลักพุทธธรรม สะท้อนให้เห็นเชิงประจักษ์ว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธ 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนสามารถบูรณาการหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การบริหารจัดการก่อนเรียน การจัดกิจกรรมจิตอาสา และการใช้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดสติ สมาธิ และคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรม 3) ด้านพฤติกรรมของผู้บริหาร ครู และนักเรียน โรงเรียนให้ความสำคัญกับการเป็นแบบอย่างทางจริยธรรม โดยยึดหลักการรักษาศีล 5 และการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีส่วนช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้เรียน 4) ด้านกิจกรรมวันพระและการส่งเสริมวิถีพุทธ การจัดกิจกรรมวันพระอย่างสม่ำเสมอ เช่น การแต่งกายชุดขาว การตักบาตร และการ

สวดมนต์ ช่วยเสริมสร้างวินัยภายในและจิตสำนึกในพระพุทธศาสนา อีกทั้งการยึดหลักบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ส่งผลให้เกิดความร่วมมือและความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากยิ่งขึ้น 5) ด้านการบริหารจัดการและการประเมินผล โรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานด้านวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ยังขาดกระบวนการประเมินผลเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงสะท้อนถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างระบบการประเมินตนเองเชิงคุณภาพเพื่อยกระดับการบริหารสถานศึกษา 6) ด้านการดำเนินงานตามหลักไตรสิกขาและการมีส่วนร่วมของชุมชนแม้โรงเรียนจะมีการดำเนินงานตามหลักไตรสิกขาเป็นพื้นฐาน แต่ยังคงจำเป็นต้องพัฒนาความเข้าใจเชิงลึกและการประยุกต์ใช้ในเชิงระบบ รวมถึงการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เป็นกลไกสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนอย่างยั่งยืน สรุปโดยรวม ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักวิถีพุทธที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งด้านกายภาพ การจัดการเรียนรู้ พฤติกรรมของบุคลากร วัฒนธรรมองค์กร และเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน โดยมีหลักไตรสิกขาเป็นแกนกลาง และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยเสริมที่สำคัญต่อความยั่งยืนของโรงเรียนวิถีพุทธ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2564). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สยามสปอร์ต.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ยุกตนันท์ หวานฉ่ำ. (2555). *การบริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนในอำเภอคลองหลวง สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*.
- รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร. (2565). *รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธ พระราชทาน. (ดุสิตวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุสิตบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- วัชรพล มะลิซ้อน. (2560). *การปลูกฝังคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนบ้านชุมแสง ตำบลชุมแสง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ประจำปี 2563*. เชียงใหม่: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 2. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ประจำปี 2563*. เชียงใหม่: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ประจำปี 2563*. เชียงใหม่: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ประจำปี 2563*. เชียงใหม่: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 5. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ประจำปี 2563*. เชียงใหม่: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 6. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ประจำปี 2563*. เชียงใหม่: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงใหม่.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่. (2565). *รายงานผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ประจำปี 2563*. สงขลา: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสงขลา.
- Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (4th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

